

Wstęp

Niniejszy tom, zawierający 18 referatów przygotowanych do wygłoszenia i – poza jednym wyjątkiem – wygłoszonych w trakcie obrad plenarnych XI Ogólnopolskiego Zjazdu Pedagogicznego, odzwierciedla trzy różne odsłony tych obrad¹. Najpierw miały miejsce wystąpienia członków Komitetu Naukowego Zjazdu, następnie zaproszonych gości z Ukrainy, wreszcie wystąpienia laureatów dwóch konkursów Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego na wybitną monografię. Kolejność referatów w tomie odpowiada kolejności ich wygłaszania na Zjeździe.

Przesilenie, jako centralne pojęcie, wokół którego toczyły się obrady Zjazdu, ujawnia się w zebranych tekstach w różny sposób, niekiedy bezpośrednio, a niekiedy pośrednio; czasami z naciskiem położonym na toczące się aktualnie dyskusje naukowe, czasami zaś z wyraźnym zwrotem ku przeszłości lub przyszłości; są tu teksty podejmujące ważne kwestie z punktu widzenia praktyk edukacyjnych, ale także takie, w których prowadzi się bardziej abstrakcyjne rozważania; wreszcie, niektóre teksty odnoszą się wprost do toczącej się za naszą wschodnią granicą wojny, w innych zaś takich odniesień nie ma.

Różnorodność podejść do zagadnienia przesilenia, zarówno jako pojęcia wymagającego normatywnych i nienormatywnych konceptualizacji, jak i doświadczanego w różnych kontekstach zjawiska społecznego, pokazuje bogactwo pedagogicznej refleksji rozwijanej przez prelegentów występujących w sesjach plenarnych. Postawę wszystkich autorów można określić mianem „trzymania ręki na pulsie” wydarzeń, których waga jest trudna do przecenienia z punktu widzenia zachowania przez jednostki i wspólnoty tych wartości, które czynią nas wewnętrznie lepszymi, zaś świat wokół nas bezpieczniejszym i bardziej przyjaznym.

Podobnie jak każdy poprzedni Ogólnopolski Zjazd Pedagogiczny, również ten, który miał miejsce w Poznaniu w dniach 20–22 września 2022 roku łączył w sobie dwa podejścia. Z jednej strony dbałość o wysoki poziom refleksji naukowej, z drugiej – wrażliwość na bieżące wydarzenia dziejące się na poziomie lokalnym i globalnym, które wymagają od pedagogów zajęcia stanowiska i zaangażowania. Wśród tych wydarzeń najbardziej znaczącym była niewątpliwie tocząca się wojna w Ukrainie i bohaterska obrona suwerenności przez naród ukraiński. Wojna ta wzbudziła w polskim społeczeństwie nie tylko postawy nadzwyczajnej solidarności z Ukraińcami i Ukrainkami, ale także stała się impulsem do powrotu do naszej własnej tragicznej historii z lat 1939–1945 i późniejszych, o czym zaświadcza problematyka zasygnalizowana w pierwszym

¹ Referat Petro Saucha i Iryny Sauch został przygotowany na Zjazd, ale z powodu niemożności przyjazdu Autorów z Kijowa do Poznania, tekst został przesłany do redaktorów tomu.

tekście tomu. Ale wojna nie jest jedynym punktem odniesienia w zebranych tu tekstach. Przesilenie i wezwanie do budowy lepszego świata w sobie i pomiędzy nami, jako treści hasła zjazdowego, obecne są w wielu innych kontekstach.

Temat przesilenia nie jest obcy polskim pedagogożkom i pedagogom. Był on przywoływany już wcześniej, szczególnie bezpośrednio po przełomie ustrojowym z lat 1989–1991. Niektóre nurty pedagogicznej refleksji nad edukacją, takie jak pedagogika alternatywna, pedagogika rekonstrukcjonizmu społecznego czy pedagogika utopijna mogą być wprost nazwane pedagogikami przesilenia. Inne, takie jak pedagogika krytyczna, pedagogika resocjalizacyjna, pedagogika emancypacyjna lub pedagogika religii odnoszą się w swoich teoriach i koncepcjach, każda na swój sposób, do pojęcia przesilenia. Z pojęciem tym, w specyficznych kontekstach, spotykają się pedagodzy zajmujący się naukowo osobami z niepełnosprawnością i wykluczonymi, a także młodzieżą i seniorami. Zjawisko przesilenia dotyka nas wszystkich, kulturowo i egzystencjalnie.

Jako pedagodzy i pedagodżki nie możemy być obojętni wobec różnych aspektów przesilenia, gdyż niesie ono istotne konsekwencje dla edukacji jako części kultury. Badamy na gruncie nauki zmiany, które zachodzą, a także zabieramy głos w kwestiach istotnych z punktu widzenia troski o człowieka, o jego wszechstronny rozwój oraz o zachowanie jego godności. Teksty zebrane w niniejszym tomie uwzględniają zagadnienia przesilenia i zmiany, a także formułują apele o ochronę każdego człowieka, zwłaszcza dzieci i młodzieży. Autorzy dzielą się z nami wynikami swoich badań naukowych, apelując jednocześnie o postawę szacunku do człowieka oraz odpowiedzialności za jego przyszłość. Tylko taka pozytywna postawa może stać się źródłem energii do podejmowania kolejnych wartościowych przedsięwzięć pedagogicznych.

*Agnieszka Cybal-Michalska
Piotr Kostyło*